

Önállóság a munkában.

IRTA: AUGENFELD M. MIKSA.

A GRAFIKAI iparágak terén nagyot haladott németeknek közeli szomszédsága míg egyrészt jótékonyan hat fejlődő iparunkra, másrészt bizony némileg gátolja is haladásában.

Gátolja, mert megfosztja önállóságától.

Jótékonyan hat annyiból, hogy az onnét beözönlő és legtöbb esetben kifogástalan kiállítású nyomtatványok nevelő, oktató hatása kétségbevonhatlan; de másrészt bizonyos az is, hogy ezek olyan mintákat képeznek, melyektől nem merünk eltérni, melyekhez mereven ragaszkodni kötelességnek tartjuk és azoknak nyomán haladva, legalább is újat alkotni nem tudunk.

A többi e szakmában haladott nemzetek nagyon messze esnek tőlünk, termékeikkel ritkábban találkozunk. De nemcsak a földrajzi viszonyok lehetetlenítik az oktató szellemi kapcsolatot, hanem a nyelvi viszonyok is, mert a nagy ritkán ide jutó termékeknek legtöbb esetben csak külső becsét tudjuk méltatni.

Pedig vannak ma már nemzetek, melyek a sokszorosító iparágak terén ha nem is szárnyalták túl a németet, de legalább is utolérték. Így pl. az angolok a mesterszedés és dekoratív könyvkiállítás terén, az amerikaiak pedig a reprodukció ábrázolás terén alkotnak bámulatosakat.

És mi okozta ezen nemzetek haladását? Az önállóság munkájukban!

Ezek is, csak úgy mint mi, valamikor német minták után indultak, de mikor már ezek kellőképp kioktatták őket, megkisérelték az önálló dolgozást, a mi természetesen nem hozta meg azonnal a kívánt sikert, de fokról-fokra erősbödvén, mind nagyobbakká, mind hatalmasabbakká lettek e téren.

Ha mi is így cselekednénk, sokkal biztosabban haladnánk. De nincs semmi önállóságunk. Mindenben a németek után indulunk.

Szakmánkban a szedést illetőleg két főcsoportot különböztethetünk meg: a könyvszedést és a mesterszedést. Mindkettő alapos szaktudást, fejlett ízlést, jártasságot az ornamentikában és a stílok alapos tudását megkívánja.

Az utóbbi évtizedben a grafikai diszítés terén a harmadik korszakot érjük. Első volt a régi klasszikus iskola háromsor-szabálya, melyet a szabad irány követett, a mit pedig a szecsesszió kisebb-nagyobb hullámzásaként a mai nap ismeretes modern irány követett.

Mindhárom irány tartós uralmu volt nálunk, mindhárom irány Németországból jött át hozzánk és a míg ott divatban volt, uralmát nálunk is megtartotta. Önálló alkotás, olyan eltérés az átvett szabályoktól, mely speciális hazai viszonyaink keretébe jobban beleilleszkedett volna, nem történt.

Így a legújabb téren is. A modern irány maga a diszítés szabadsága, semmi szabályhoz kötve nincs, csak egy irányelv uralkodik benne: szépet alkotni, szépet, a mely megfelel az esztetikai szépnek, a szemnek nem fáradságos torna-gyakorlat a szöveg olvasása, és nem akar plasztikus utánzata lenni semmiféle kőből faragott dómnak, még kevésbé valami kínai pagodának, hanem úgy a sorok könnyű olvashatósága, csoportosítása, a diszítő anyag céltudatos elhelyezése által a papír sík felületének diszítése, élénkítése.

És mégis mit látunk? Igen-igen ritka esetben önálló munkát! A legtöbbször a német betűmintákból merített, sablonszerű, igen sok esetben minden kritikán alul elkészített utánzatát. Sajnos, sokszor kényszerből, mert a német betűöntődei termékek inváziója kényszeríti a szedőt ezen mintákhoz való szigorú ragaszkodásra.

Már volt alkalmam egy ízben kifejtetni, mennyire szolgális a német öntők által felkapott és a germán nyelvben indokolt ligaturák (CH, AU, EI, ER, EN stb.) használata és mennyire nem ajánlatos ez a magyar nyelvben. Igen, ha a magyaros két betűből álló, de egy hangzású *cz, cs, ly, ny, sz, zs, ty* betűk ligaturái kaphatók volnának, használatuk indokolt lenne.

Szintén hibás — már másutt említettem — a Németországon nagy port fölvert és az ottani szakörökben örömrivalgással fogadott és ép azért nálunk is nagy előszeretettel vásárolt Eckmann-typusok, azaz Eckmann német betűrajzoló modorában öntött betűk használata. Nagy lépést jeleznek ezek előre szemben a fraktur betűkkel és mintegy átmenetet képeznek ezek az antiquához, de ép azért, mivel azt, t. i. az antiquát, *igyekszik megközelíteni*, így tehát az antiqua tökéletesebb és jobb amannál, miért is az új typus használata

magyar munkákban határozottan elhagyandó. A modern irány németes, szolgális utánezata oly annyira elterjedt nálunk, hogy minden fajta betűt, diszítést beleerőszakolnak, azon hiszemben, hogy így tökéleteset, bāmulatorat alkotnak, pedig eltekintve attól, hogy nincs önállóság munkájukban, az még nevetséges is, mert régít, idejét multat divatos köntősként viselni nem lehet.

Még valamit fel kell említenem, mely nem egyéb utánezatnál. A modern irány alapszínezéseket igen sokszor kíván, mely alapoknak vágása a szedő dolga. Nem minden esetben kielégítő a sima alap, igen sok esetben többé-kevésbé diszítani kell azt, a mikor a munka szebb, kielégítőbb volta a munkás keze ügyességétől van függővé téve. Ezen alapmetszések mindegyre dúsabban diszítetté lettek szintén a németek jóvoltából és így, mint minden egyéb, nálunk is. Hogy ez szükséges, azt minden egyes alkalmazás bizonyítja, de hogy a nagyon diszített és így sok időt rabló alapoknak a szedő által való kézzel metszése nem indokolt, azt bátran merem állítani. Nem pedig azért, mert a legügyesebbnél is csak dilettánsmunka, a mi némileg bizony-bizony sokszor elárulja magát, másrészt pedig a horganymaratás mai fejlett korszakában az ily sűrű diszítésű és komplikált metszésű alapok sokkal hamarabb, sokkal olcsóbban készülnek ez úton és jóval ellenállóbbak ezek mint a bármi anyagból metszett alap.

Nemrégiben egy szaklap mint csodát mutatta be, hogy egyik mesterszedője egyik betűöntőde női ábráját Mäser-lemezbe metszette. Eltekintve attól, hogy így némileg a szellemi tulajdonjog is csorbát szenvedett, nem lehet célja a mesterszedőnek a horganymarató és fametsző munkakörébe magát beleártani.

Azért hát, azt hiszem, az egyszerűbb alapok metszése a szedő dolga, de a komplikáltabbakat hagyjuk meg a maga mesterének.

Könyvek elkészítése terén is csak utánezói vagyunk a németeknek. És bizonyos, hogy mindazideig azok leszünk, míg hazai művészek nem igyekeznek a magyar felfogásnak, a magyar írásnak megfelelő betűket készíteni.